

Anette Øster

Cand.mag. i litteraturvidenskab. Forskningsassistent ved
Center for Børnelitteratur, DPU.
anette@dpu.dk

H.C. Andersen i Erik Haugaards oversættelse

Nærværende artikel er en beskrivelse af, hvordan mange af de engelske oversættelser af H.C. Andersens eventyr adskiller sig fra deres danske forlæg. Hensigten er ikke en kvalitetsvurdering, men en beskrivelse af hvordan eventyrene fremstår stilistisk, da de mest markante forskelle skal ses på det stilistiske niveau. Det vil ikke være en analytisk gennemgang af et konkret eventyr, men mere være en overordnet sammenfatning af, hvad der karakteriserer en stor del af de engelske oversættelser. Jeg vil i det følgende primært tage udgangspunkt i Erik Christian Haugaards (herefter Erik Haugaard) oversættelse fra 1974: *Hans Andersen - His Classic Fairy Tales*.¹

H.C. Andersens eventyr findes i mange forskellige udgaver på dansk såvel som i oversættelse. I Danmark er hans eventyr blevet bearbejdet på forskellige niveauer. Det være sig alt fra sproglige rettelser over gendigtninger og adaptationer til moderniseringer. Det samme gør sig gældende mht. oversættelserne. En oversættelse er altså ikke nødvendigvis oversat fra den danske originalversion; det kan lige så vel være en oversættelse af eksempelvis en adapteret udgave af det pågældende eventyr. Der findes imidlertid også engelske oversættelser, der har haft originalversionen som forlæg, men hvor oversættelsen af forskellige årsager har foretaget markante ændringer, sproglige såvel som indholdsmæssige.

Flere af de tidligste engelske oversættelser af H.C. Andersens eventyr er oversat fra tysk. Ud over at de tidlige oversættelser stadig udgives, har de haft indflydelse på senere oversættelser. I en vurdering og analyse af en oversættelse af H.C. Andersens eventyr er det derfor vigtigt at tage med i betragtning, hvorvidt det er en 'direkte' oversættelse, en adaptation, en genfortælling el.lign., eller om det er en oversættelse via et tredje sprog eksempelvis tysk.

Bredsdorff og Hjørnager Pedersen

I Danmark har henholdsvis Elias Bredsdorff (1954) og Viggo Hjørnager Pedersen (2004) (se også Viggo Hjørnager Pedersens artikel i dette nummer af Sprogforum) set nærmere

på de engelske oversættelser af H.C. Andersens eventyr. Deres udgangspunkt har imidlertid primært været oversættelser fra H.C. Andersens levetid, altså oversættelser frem til 1875. Hvor Elias Bredsdorff er meget kritisk over for de engelske oversættelser, er Viggo Hjørnager Pedersen mere positiv. Det er bl.a. Viggo Hjørnager Pedersens pointe, at man kan takke de pågældende oversættelser for, at H.C. Andersen stadig er meget populær i den engelsksprogede del af verden. Dog påpeger Hjørnager Pedersen, at oversættelserne har fastlåst H.C. Andersen som en forfatter, der udelukkende skrev for børn, fordi oversættelserne i en så udpræget grad er blevet formidlet til børn.

Hvor Elias Bredsdorff ser på oversættelserne med litteratens øjne og derfor anfægter de sproglige og til dels indholdsmæssige ændringer, der har haft indflydelse på den litterære fremstillingsform, ser Viggo Hjørnager Pedersen på oversættelserne med sprogforskerens øjne. Det vigtigste har for Viggo Hjørnager Pedersen været, at 'budskabet' er blevet bevaret, og at oversættelsen fungerer sprogligt på målsproget. At de engelske oversættelser sprogligt er meget forenkledede, mener han, er mindre vigtigt.

Selv om Viggo Hjørnager Pedersen i sin afhandling vælger at skrive op imod Elias Bredsdorff, må det siges, at det er meget forskellige vurderingskriterier, der ligger til grund for de pågældende studier. Det er i denne sammenhæng ikke min hensigt at være dommer imellem de to, men blot at konstatere, at vurderingen af en oversættelse afhænger af hensigten og formålet med den pågældende oversættelse. Man kan med Bredsdorff sige, at det på mange måder er en sprogligt 'fattig' H.C. Andersen, man præsenteres for i oversættelserne, men man må samtidig med Viggo Hjørnager Pedersen konstatere, at det ikke har forhindret, at H.C. Andersen slog igennem med sine eventyr på engelsk allerede i sin levetid, og at populariteten har holdt. Der er dog den væsentlige forskel, at hvor vi i Danmark ser ham som en forfatter, der skrev for et dobbelt publikum - børn såvel som voksne - er han alene at betragte som en børnelitterær forfatter i en engelsk kontekst.

Det bliver i Danmark ofte diskuteret, om H.C. Andersen overhovedet skrev for børn. Til dette må det siges, at flere af hans eventyr blev skrevet med et børnepublikum for øje, men han skrev også eventyr, der primært var for voksne. Frem til 1843 blev hans eventyr udgivet med undertitlen 'Fortalte for Børn', og flere af hans eventyr blev trykt første gang i et af tidens mange børneblade, også efter 1843. Men H.C. Andersen var meget bevidst om, at der i børneeventyrene også skulle være noget for den voksne tilhører.

Komparative læsninger

Komparative læsninger af en række af H.C. Andersens eventyr, som de står i deres originale form, og Erik Hauggards oversættelser viser, at eventyrene i den engelske version rummer færre detaljer, at det abstrakte konkretiseres; der er flere afsnit, og sæt-

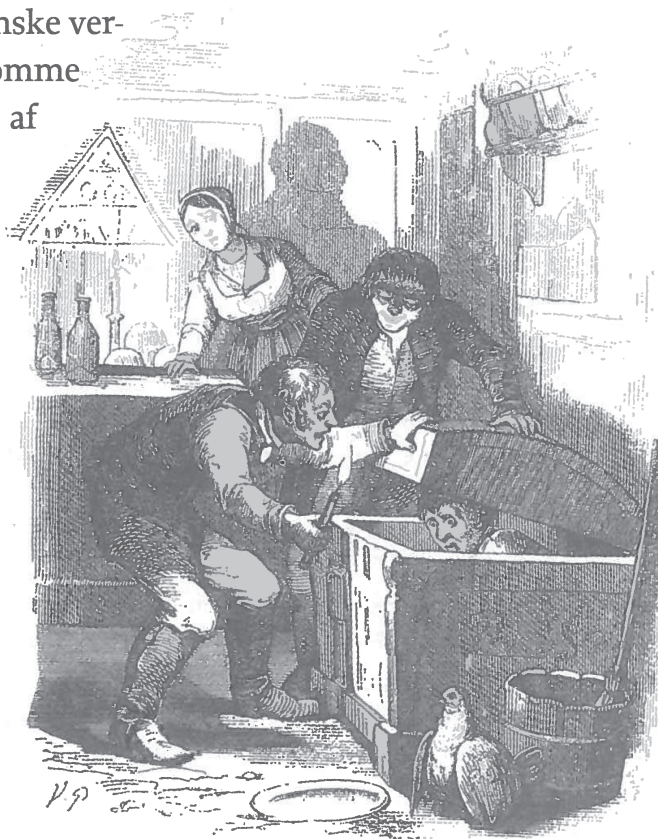
ningsperioderne er kortere end i den danske version. Den engelske version er mere enkel og konkret i sin fremstilling frem for beskrivende og abstrakt.

Hvor det ofte er op til læseren af den danske version at drage diverse konklusioner og komme med egne vurderinger, hjælpes læseren af den engelske mere på vej. Det kan f.eks. ses i oversættelsen af 'Lille Claus og store Claus'. I den danske original hedder det:

Men da der igjen gik Nogen forbi til Kirke, glemte lille Claus, at han ikke maatte sige det, og raabte da: 'hyp, alle mine Heste!' (87)

I den engelske oversættelse fremhæves det, at lille Claus glemmer hurtigt:

But Little Claus forgot very quickly what Big Claus had said, and next time someone went by and nodded kindly in his direction he shouted, Gee up, all my horses! (107)

Der er flere eksempler på tilføjelser:

Der var dækket et stort Bord med Viin og Steg og saadan en deilig Fisk. (88)
er i den engelske blevet til:

A fine white linen cloth covered the large table and on it were not only a roast and wine but a platter of fish as well. (110)

Det tydeliggøres, at det var et overdådigt dækket bord. Og der er heller ikke samme ironi som hos Andersen:

[...] det gjorde han, for han vidste jo, at den stakkels Mand ikke kunde taale at see Degne. (89)

vs.

The poor man, trembling with fear, obeyed her. (110)

Den ironiske tone er undladt i oversættelsen. Ironien er sammen med humoren generelt svær at oversætte, og samtidig er det en evig diskussion, hvorvidt det er hensigtsmæssigt at anvende ironi i tekster for børn, da der ikke hersker enighed om, hvorvidt

børn forstår ironi. Det er sjældent, at H.C. Andersens ironiske tone og distance til det beskrevne videreføres i oversættelserne.

Beskrivelsen af kejserens slot i 'Nattergalen' er ændret fra:

Keiserens Slot var det prægtigste i Verden, ganske og aldeles af Porcelain, så kostbart, men saa skjørt, saa vanskeligt at røre ved, at man maatte ordentlig tage sig i agt. (271)

til:

The emperor's place was the most beautiful in the whole world. It was made of porcelain and had been most costly to build. It was so fragile that you had to be careful not to touch anything and that can be difficult. (19)

Her tales der eksplicit til barnet. Barnet advares mod at røre, velvidende, at det netop vil være svært for barnet at lade være. Den engelske oversættelse fremstår som værende mere formidlet; oplysninger ekspliciteres. Det er f.eks. tilfældet i nedenstående eksempel:

Men Nattergalen er dog det allerbedste! Stod der skrevet. (271)

vs.

[...] but then he came to the sentence: But the song of the nightingale is the loveliest of all. (20)

høist mærkeværdig Fugl (272)

bliver til:

strange and famous bird (20)

Som det er tilfældet med oversættelsen af 'Lille Claus og store Claus', er der også i oversættelsen af 'Nattergalen' mange forklarende og uddybende tilføjelser. Det implicite gøres eksplicit.

Barnesynet

Markante ændringer i oversættelserne kan bl.a. begrundes i hensyntagen til modtageren. Der findes eksempelvis mange oversættelser, i hvilke seksuelle undertoner og ironi er blevet fjernet, da oversætteren tilsyneladende ikke har ment, at det har været hensigtsmæssigt i et eventyr for børn.

Der er i en stor del af oversættelserne lagt større vægt på den ydre handling end på historiens andre kvaliteter. Dertil kommer, at eventyrene er blevet tilpasset den traditionelle eventyrskabelon, således at de lever op til genreforventningerne. Eksempelvis har flere af eventyrene på engelsk fået tilføjet den traditionelle eventyrindledning: Der var en gang, en formulering H.C. Andersen anvendte meget sjældent.

Som Torben Weinreich har fremhævet det, skrev H.C. Andersen for børn på en måde, som ikke var set tidligere. Han formåede at skrive i et smukt litterært sprog, samtidig med at han inddrog barnets egen måde at tale og tænke på, ligesom han kunne fastholde den voksnes mundtlige fortællestil i skriftsproget. H.C. Andersens sprog har et stærkt præg af talesprog, noget der ellers ikke prægede tidens litterære stil. I *Svinedrenge* (1842) er „O saadant et deiligt Rosentræ“ (258) eksempelvis blevet ændret til „It was a beautiful tree“ (32). Der er i hans eventyr og historier blevet givet plads til lydord og anarkistiske indslag, som adskiller hans stil fra en stor del af samtidens. H.C. Andersens sprogbrug er kendetegnet ved sin bevægelighed, sin dynamik, sin rastløse søgen efter nye udtryk, i nye mellemformer. Denne stil er sjældent blevet overført til oversættelserne - f.eks. bliver „Det er jo den jeg kan!“ (259) til „It is a song I know“.

I 'Den lille Pige med Svovlstikkerne' ses forenklingerne også: Turde hun bare trække én ud af Bundet, stryge den mod Væggen og varme Fingrene. Hun trak én ud, 'ritch!' hvor sprudde den, hvor brændte den! det var en varm, klar Lue, ligesom et lille Lys, da hun holdt Haanden om den; det var et underligt Lys! (436)

If only she dared strike a match, she could warm them a little. She took one and struck it against the brick wall of the house; it lighted! Oh, how warm it was and how clearly it burned like a little candle. She held her hand around it. How strange! (104)

Som citaterne viser, er det i de små detaljer forandringerne skal ses, men det er netop disse detaljer, der er kendetegner H.C. Andersens stil.

Forestillingen om barnet som modtager er vigtig i arbejdet med oversættelser af H.C. Andersens eventyr, idet de ofte er tilpasset de voksnes forestilling om, hvad der er egnet for børn. Så ud over de kulturelle og dermed også de sproglige forskelle, er barnesynet en altafgørende faktor ved oversættelse af børnelitteratur. Forfatterens såvel som oversætterens valg kan bero på deres og det omgivende samfunds barnesyn. Hvor meget er barnet i stand til at forstå, uden at det eksemplificeres? Hvad kan man fortælle et barn? etc. I en amerikansk oversættelse af 'Den lille pige med svovlstikkerne' fra 1944 er slutningen eksempelvis ændret således, at den lille pige ikke dør. En ældre dame tager hende til sig og opdrager hende som sit barnebarn. Det er sandsynligvis blevet vurderet, at den originale version var for barsk og trist for en barnelæser, og oversætteren har derfor valgt en alternativ og lykkelig slutning.

H.C. Andersens eventyr fremstår ikke som en ensartet tekstgruppe; tværtimod har genren hos ham mange litterære forudsætninger, og man kan sige, at han på dette punkt var på linje med sin samtid, hvor det netop handlede om at sprænge de genre-mæssige rammer. At hans eventyr så siden i oversættelser er blevet tilpasset en traditionel eventyrskabelon, kan skyldes, at eventyr uden en lykkelig slutning og med for mange nuancer ikke blev anset som velegnet børnelitteratur. Det er kendetegnende for tidens børnelitteratur (1800-tallet), at den var meget didaktisk; det var et mål for genren, at børnene ikke alene skulle underholdes, men nok i endnu højere grad skulle belæres. Litteraturen skulle forberede børnene på livet og lære dem, hvordan man begår sig og bliver et godt og retskaffent menneske. Selv om der i flere af H.C. Andersens eventyr er en morale, fremstår denne ofte implicit. Det er karakteristisk for flere af hans eventyr, at de er en kommentar til det omgivende samfund. Som et eksempel herpå kan bl.a. 'Gartneren og Herskabet' nævnes:

Og den smukke blaa Pragtblomst, der var hentet fra Kjøkkenhaven, blev sat ud af Herskabs-Stuen, hvor den ikke hørte hjemme, ja Herskabet gjorde en Undskyldning hos Prindsessen, og fortalte at Blomsten var kun en Kjøkkenurt, som Gartneren havde fundet paa at stille frem, men at han derfor havde faaet en alvorlig Irettesættelse. / »Det var Synd og Uret!« sagde Prindsessen. »Han har jo lukket vore Øine op for en Pragtblomst«, [...] / Herskabet lod Gartneren sige, at han igjen kunde bringe dem en frisk Ærteskok-Blomst. / »Den er i Grunden smuk!« sagde de, »høist mærkværdig!« og Gartneren fik Roes. (Andersen (1872) 2003: bd. 3: 302)

Med en ironisk distance udstiller fortælleren herskabets småborgerlighed.

H.C. Andersens stil

Man kan mene, at der i H.C. Andersens eventyr er mange overflødige informationer, men det er netop disse informationer, som adskiller hans eventyr fra folkeeventyrene, som har en mere konkret og enkel stil.² Forfatteren bliver nærværende gennem regibemærkninger, kommentarer og umiddelbart overflødig information. H.C. Andersen forbeholder sig således ret til at bryde et periodeforløb op, hvis han undervejs vil anskueliggøre en detalje i fremstillingen. Det er netop sådanne informationer, som ikke har direkte betydning for handlingen, der ofte er udeladt i oversættelserne. Derfor fremstår mange oversættelser som værende mindre billedrige end den originale version. Rent fortælleteknisk veksler H.C. Andersen i sine eventyr mellem replik, beretning, fortællerkommentar, tankereferat og indre monolog. Fortælleteknikken er endnu en dimension, som er forenklet i oversættelserne.

I 'Svinedrengen' bliver „Nu skal vi høre“ (258) til „Let me tell you the story.“ (32)
Slutningen i 'Svinedrengen':

    Og så gik han ind i sit Kongerige og lukkede Døren i for hende, saa kunde hun rigtignok synge: / 'Ach, Du lieber Augustin, / Alles ist væk, væk, væk!' (261)

I lader i den engelske oversættelse fortælleren få det sidste ord:

    The prince entered his own kingdom and locked the door behind him; and there the princess could stand and sing: / 'Ach, du lieber Augustin, / Alles ist weg, weg, weg.' / **For, indeed, everything was 'all gone!'** (37, min fremhævelse, AØ)

I H.C. Andersens eventyr får selv bipersonerne plads i form af deres egen karakteristik og persontegning. Tag for eksempel bondemanden i 'Lille Claus og store Claus':

    Det var saadan en god Mand, men han havde den forunderlige Sygdom, at han aldrig kunde taale at see Degne; kom der en Degn for hans Øine, blev han ganske rasende. (H.C. Andersen 2003: 88)

I oversættelsen hedder det:

    Now this farmer was known for two things: one, that he was a good fellow, and the other, that he suffered from a strange disease; he couldn't bear the sight of a deacon. One glance and he went into a rage. (Andersen 1972: 110)

Afsluttende bemærkninger

Med tanke på de mange eksempler på oversættelsernes manglende sproglige energi, kan det måske virke uforståeligt, at H.C. Andersen alligevel slog igennem uden for landets grænser. Ifølge Elias Bredsdorff skyldes populariteten H.C. Andersens usædvanlige fantasi. Måden hvorpå han levendegjorde døde ting, som f.eks. legetøj, og måden hvorpå han var i stand til at tegne et spejlbillede af menneskeverdenen blandt blomster, buske og træer og i dyrenes og overtroens verden. Bredsdorff skriver: „Selv hvor stilens vidunderlige friskhed og charme gik tabt, selv hvor sproget blev tromlet ned til de fladeste klicheer og banaliteter, blev der stadig noget tilbage, som man ikke kendte magen til i engelsk litteratur. Men de dårlige oversættelser har givet den engelsktalende verden et skævt og ensidigt syn på H.C. Andersen. Man ved, at han har fantasi og originalitet, men at han var en kunstner af Guds nåde - det drømmer de færreste englændere om. Det er for dem ikke klart, hvilken plads han indtager i litteraturhistorien.“ (Bredsdorff 1954: 520).

Det er interessant at se, hvordan ikke alene barnesynet, men også genrebevidstheden spiller ind i oversættelserne af H.C. Andersens eventyr. Mange af oversættelserne har nærmet sig folkeeventyret, en genre som H.C. Andersen nok tog udgangspunkt i, men

som han også distancerede sig fra, idet han gjorde eventyrene litterære. I oversættelserne af H.C. Andersens eventyr, møder man ofte en meget nøgtern stil uden detaljerigdom og sproglige nuancer, en stil som kendes fra folkeeventyret. Så måske er forklaringen på H.C. Andersens internationale popularitet, at han sidestilles med den folkelige tradition som bl.a. varetages af Brødrene Grimm og Asbjørnsen og Moe. Så hvor vi i Danmark anser H.C. Andersen for en stor litterat, der ikke alene videreudviklede eventyr-genren, men også det litterære sprog, kendes han i internationale sammenhænge alene som en stor eventyrforfatter.

Noter

1 Erik Haugaard er født i Danmark og var bosat i Danmark indtil hans 17. år, hvor han flyttede til USA. Han er ikke kun oversætter, men også forfatter til en række børnebøger. I dag bor Erik Haugaard i Irland.

2 Se Knud Wentzel: Folkeeventyr og kunsteventyr. i: Det er ganske vist! Lærerens bog om H.C. Andersen. Roskilde Universitetsforlag 2004, s. 19-27 for forskellene mellem folke- og kunsteventyr.

Litteratur

Andersen, H.C.: Andersen. H.C. Andersens samlede værker. Eventyr og Historier I. Ved Klaus P. Mortensen, Kbh.: Gyldendal, 2003.

Andersen, Hans Christian: Hans Andersen - His Classic Fairy Tales. Translated by Erik Haugaard. London: Victor Gollancz Limited, 1985.

Bredsdorff, Elias: H.C. Andersen og England. Kbh.: Rosenkilde og Bagger Forlag, 1954.

Brostrøm, Torben og Jørn Lund: Flugten i sproget - H.C. Andersens udtryk. Kbh.: Gyldendal 1991.

Pedersen, Viggo Hjørnager: Ugly Ducklings? Studies in the English Translations of Hans Christian Andersen's Tales and Stories. Odense: University Press of Southern Denmark, 2004.

Weinreich, Torben: Skrev H.C. Andersen for børn? fra: www.hca2005.dk

Knud Wentzel: Folkeeventyr og kunsteventyr. i: Det er ganske vist! Lærerens bog om H.C. Andersen. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag, 2004.